

keskushallinnon välille. Nämä ristiriidat olivat uuden väistämättömän konfliktin – sisällissodan – syynä.

Samaan aikaan kun Karjalan sisäinen konflikti kehittyi, alueesta tuli vielä näyttämö sodalle, johon osallistuivat suurvallat. Brest-Litovskin rauhansopimus, joka oli solmittu 3. maaliskuuta 1918, ei vielä tarkoittanut, että sota olisi päättynyt. Maaliskuussa 1918 Englannin ja Ranskan joukot nousivat maihin Muurmannissa ja suomalaiset vapaaehtoiset hyökkäsivät Pohjois-Karjalaan. Vapaaehtoisten osallistumista Karjalan tapahtumiin pidettiin Saksasta käsin ohjailtuna manipulaationa, sillä Saksan joukkoja oli vielä sijoitettu Suomeen.

Vaikean geopoliittisen tilanteen johdosta Pohjois-Venäjällä muodostui outoja liittoja ja uusia kansallisia sotajoukkoja. Tekijät kuvailevat yksityiskohtaisesti Karjalan legioonan synnyn, joka taisteli brittiläisten johdolla suomalaisia vapaaehtoisia vastaan. Neuvostoliiton historiankirjoituksessa on pitkään vaiettu siitä tosiasiaista, että brittiläiset olivat Vienan Karjalan ensimmäisinä puolustajina taistelussa, jonka vastapuolena olivat suomalaiset vapaaehtoiset. Kirjoittajat huomauttavat aiheellisesti, että nämä tapahtu-

mat eivät mahtuneet sisällissodasta annettuun perinteiseen kuvaan, jossa voittajien oikeus on bolševikkien puolella. Samoin bolševikeilla on katsottu olleen yksinoikeus paikallisväestön vallankumouksellisuuteen sekä sotavainajien muistojuhliin. Tekijät antavat esimerkin tapahtumasta keväällä 1918, kun suomalaiset vapaaehtoiset ampuivat kaksi punakaartilasta, jotka olivat piilottautuneet Karjalaan Suomen vallankumouksen jälkeen. Muisto näistä vallankumouksellisista ei sopinut perinteiseen historiankäsitelyyn, joten heidän nimensä unohdettiin.

Neuvostoliiton historiatieteellisessä tutkimusperinteessä lokakuun 1917 vallankumous oli vedenjakaja, joka jakoi koko maailman historian kahteen osaan: ennen ja jälkeen. Osittain tämä perinne on säilynyt nykypäiviin saakka, kun ensimmäinen maailmansota ja vallankumous on hahmotettu kahdeksi erilliseksi asiaksi. Dubrovskajan ja Korabljovin monografia kyseenalaistaa tämän perinteen tervetulleella tavalla ja osoittaa, miten nämä tapahtumat tosiasiaissa olivat sidoksissa toisiinsa.

Aleksandr Osipov

Alas tsaarinvalta

Zygar Mihail: *Imperija dolžna umeret. Istorija ruskikh revoljutsii v litsah 1900–1917. Moskva: Alpina Didžital, 2017. 910 s. ISBN: 978-5-9614-6712-3, 978-5-9614-6495-5.*

Muutama vuosi sitten journalistisen dokumentin Putinin sisäpiiri (*Vsja kremļjovskaja rat*) kirjoittanut Mihail Zygar tuli vuonna 2017 uudelleen julkisuuteen teoksellaan *Imperija dolžna umeret*. Otsikko on vaikeasti käännettävissä suomeksi. Kirjaimellisesti se tarkoittaa, että imperiumin on kuoltava, mutta imperiumilla kirjassa ei tarkoiteta Venäjää vaan tsaarinvaltaa. Otsikolla ei myöskään tarkoiteta sitä, että tsaarin olisi kuoltava, vaan että tsaarinvalta tulee hävittää. Oma ehdotukseni kirjan otsikon suomenkieliseksi nimeksi olisikin Alas tsaarinvalta.

Zygarin kirjassaan kuvaama maailma käsittelee ensisijaisesti Venäjän vallankumouksellisia, joita kaikkia yhdistää ajatus siitä, että Venäjän itsevaltainen järjestelmä on tuhoon tuomittu ja että se tulee tuhota. Tässä mielessä kirjan voi

sanoa olevan jatkoa italialaisen Franco Venturin vuonna 1951 ilmestyneelle tutkimukselle *Il Populismo Russo* (englanniksi julkaistu nimellä *The Roots of Revolution*). Venturi oli kuitenkin tutkimuskohteelleen armollisempi ja tyytyi vain esittelemään vallankumouksellisten ajatuksia ja tekoja, kun taas Zygar kertoo myös heidän yksityisistä edesottamuksistaan ja heidän yksityiselämänsä kaoottisuudesta.

Zygarin lähdeaineisto koostuu tapahtumissa mukana keskeisesti olleiden henkilöiden muistelmista. Tätä aineistoa on täydennetty käyttämällä hyväksi Venäjän arkistoista löytyviä poliisiraportteja ja vuoden 1917 osalta eri vallankumouksellisten puolueiden, Pietarin sotilas-, työläisneuvoston ja väliaikaisen hallituksen kokouspöytäkirjoja sekä eräitä kirjekokoelmia. Näistä lähteistä hän on poiminut kuvauksia eri toimijoiden ajatuksista, tekemisistä ja ennen muuta heidän käsityksistään muista toimijoista, joiden avulla hän pyrkii luomaan kuvan kokonaisuuden dynamiikasta.

Teos käsittelee vuosia 1900–1917 Venäjällä. Zygarin henkilögallerian muodostavat erilaiset vallankumoukselliset sekä heidän ilmeiset vastustajansa tsaarin hallinnossa, ennen kaikkea tsaari ja hänen perheensä, sukunsa, hoviavustajansa sekä sisäministeriön ja salaisen poliisin virkamiehet. Näitä ja näiden välisiä suhteita Zygar kuvaa pienten elämäkerrallisten vinjetien kautta: milloin ovat vuorossa Moskovan taiteellisen teatterin väki, milloin sisäministeri Plehve, pääministeri Stolypin, oikeus-/pääministeri Kerenski, milloin venäläisen baletin uudistaja Dzamiljev, Maxim Gorki, Vladimir Uljanov (Lenin), ja milloin sosiaalivallankumouksellinen terroristi ja samaan aikaan salaisen poliisin kaksoiskasvoinen agentti Ezno Azer.

Zygar pitää tsaari Nikolaita ja hänen vaimoaan Venäjän kannalta tuhoisina ja esittelee heidän toimiaan ja ajatuksiaan maailmalle vieraina, väliin naurettavassa, väliin tuomitsevassa valossa. Sen sijaan esitellessään erilaisten vallankumouksellisten tekemisiä ja sanomisia hän ei asetu kenenkään puolelle, vaan jättää kannanoton lukijalle. Se on nerokas ratkaisu sikäli, että ajankuva on sekava, eikä kukaan hänen henkilöhahmoistaan vielä tiedä, miten heidän tai Venäjän tulee käymään. Eikä yksikään hänen henkilöhahmoistaan ole erehtymätön. Tällä tavoin heitä esitellessään Zygar johdattaa lukijansa välillä arvioimaan jonkun henkilönsä kaukonäköisenä, välillä saman henkilön täydellisenä idioottina. Näin kokonaiskuvasta muodostuu kaottinen kaleidoskooppi, josta ei löydy juuri minkäänlaista loogiikkaa.

Zygarin menetelmä kuvata historiallisia tapahtumia yksittäisten osallistujien muistikuvien kautta tuottaa loistavan kuvauksen vallankumousvuoden 1905 tapahtumista Pietarissa. Kuvaksi muodostuu totaalinen kaos, jossa kukaan osallisista ei tiedä, mitä seuraavaksi tai edes juuri sillä hetkellä tapahtuu. Vaikutelmaksi jää, että juuri näin oli. Jos taas kirjan tarkoituksena on antaa kuva vuoden 1917 vallankumouksiin johtaneista tapahtumaketjuista, se epäonnistuu pahasti. Hämmästyttävän moni tärkeä seikka jää kirjassa huomiotta. Wittestä kerrotaan lähinnä vain se, mitä hänen vastustajansa hänestä sanovat ja mitä hän sanoo vastustajistaan. Hänen politiikastaan ja tekemisistään ei kerrota mitään.

Talonpojista ei kirjassa ole riiviäkään, vaikka esimerkiksi venäläinen historiantutkija Anfimov

luonnehtii sekä vuoden 1905 että vuoden 1917 vallankumouksia termillä talonpoikaissota (kapi-na) (*krestjanskaja voina*). Anfimov ei sitä paitsi ole näissä kannanotoissaan yksin, vaan samalla tapaa ajattelevat useimmat muutkin vallankumousta edeltäneeseen kehitykseen ja talonpoikaissuhteen perestyneet tutkijat. Kirjassa ei ole edes mainintaa talonpoikien kapinoista. Eikä siitä, että nämä polttivat tuhatmäärin kartanoita ja ajoivat aateliset pois tiloiltaan, ja näin tekivät lopun Venäjän aatelistosta, joka oli silloisen yhteiskuntajärjestelmän perusta. Talonpojat tekivät myös lopun Venäjän armeijan puolustuskyvystä jättämällä armeijan oman onnensa nojaan karkaamalla kesällä 1917 rintamalta koteihinsa. Näin Venäjän talonpojat loivat valtatyhjiön, joka bolševikkien oli helppo täyttää.

Zygar ei viittaa kertaakaan yhteenkään historiantutkijaan, ainoastaan silminnäkijöihin ja näistäkin vain niihin, jotka jättivät jälkeensä muistelmia tai kirjekokoelman. Kirjassa ei ole yhdenkään Venäjän valtiovarainministerin lausuntoa eikä ylipäättään minkäänlaisia arviota Venäjän talouden tai valtiontalouden tilasta, vaikka jälkimaailma hyvin tietää, että valtion taloudella oli ratkaiseva merkitys esimerkiksi siinä, jatkoi-ko Venäjä sotaa vai pyrki se erillisrauhaan.

Ensimmäisessä maailmansodassa menettivät asemansa paitsi Venäjän tsaari myös Saksan ja Itävallan keisarit ja Turkin sulttaani. Myös Kiinassa keisarivalta päättyi jo hieman ennen maailmansodan syyntymistä. Mikä oli tämä yleismaailmallinen prosessi, jossa säätyihin perustuva yhteiskunnallinen järjestys tuhoutui ja jonka korvasivat erilaiset tasavallat tai totalitaariset järjestelmät? Tätä kysymystä Zygar ei esitä lainkaan, aivan kuin se, mitä Venäjällä tapahtui, olisi ollut jotakin perivenäläistä ja jotakin aivan muuta kuin se, mitä tapahtui muissa maissa. Ainakin yhden johtopäätöksen voi heti tehdä: yhdenkään kuninkaan, keisarin, tsaarin, sulttaanin tai diktaattorin ei tule ryhtyä sotaan, jota hän ei varmuudella kykene voittamaan ja johon hänellä ei ole varaa (eli jota hän ei kykene rahoittamaan). Nikolain osalta voi todeta, että hänen ei olisi tullut ryhtyä sotaan tai jos siihen oli ryhdyttävä, olisi hänen pitänyt irtautua siitä viimeistään vuonna 1915, jolloin Venäjän rahat lopullisesti ehtyivät.

Juuso Salokoski